

TERUGBLIK

Hilversum, midden jaren '50

Verlag van de filmavond van woensdag 28 februari 1990

Deze avond nu eens geen lezing eventueel verlichtigd met dia's. Centraal stond een film die vervaardigd was door de heer J.C. in den Berken. Hij had de film verkocht aan de heer de Haas die hem voor deze avond aan ons afstond. De film was gemaakt in 1970. Foto's van oud Hilversum werden afgewisseld met beelden uit de jaren '70.

De verschillen waren groot, die ons voorgeschoteld werden. Ook de 'recente' beelden uit Hilversum gaven te zien, dat er in de laatste 20 jaar veel veranderd is. Zo was men bv. in 1970 nog bezig met de bouw van het Hilvertshof. De film kan dan ook gezien worden als een beeldkroniek van een stukje recente Hilversumse geschiedenis en dat sprak de aanwezigen nogal aan.

W.J.D.

Tuinen en buitenplaatsen van 's-Graveland

Verlag lezing van Drs. H. Tromp op 28 maart 1990

Aan de hand van dia's hield de heer Tromp een lezing over het ontstaan en het reilen en zeilen van de buitenplaatsen van 's-Graveland. Tot in de jaren 20 van de 17^e eeuw waren deze 'landen van de graaf' onlanden, d.w.z. land tussen het lagere veen en de zandgronden van het Gooi. De Hollandse graaf gebruikte deze gebieden voor de jacht. Tot de veenontginning bleef het gebied deze bestemming houden. Toen het de Republiek in de 17^e eeuw economisch voor de wind ging en vooral de regenten goed geld verdienden, zochten ze naar een manier om dit geld te beleggen. Zes Amsterdamse regenten o.l.v. P.C. Hooft belegden het in ontginningen van bovengenoemde onlanden. Emanuel van Portugal heeft dezelfde plannen gekoesterd, maar kreeg van de Staten van Holland geen toestemming, bevreesd als die waren voor de reactie

van de Erfgooiers. Voorname Amsterdamse geslachten als Bicker, Pauw en Hooft stichtten in 's-Graveland buitenplaatsen. Het waren echter niet enkel Amsterdamse regenten, die naar 's-Graveland kwamen. Ook een edelman als Van Reede liet zijn oog op 's-Graveland vallen. Hij was tevens eigenaar van de kastelen Renswoude en Nederhorst.

De buitenplaatsen trokken neringdoenden aan en zo kwam er in 's-Graveland permanente bewoning. In het midden van de 17^e eeuw viel het besluit er een kerk te bouwen.

De meeste buitenplaatsen hebben de tand des tijds niet doorstaan. Veel werd in 1672 door de Fransen verwoest. Trompenburg vormt hierop een uitzondering. Het is in 1660 gebouwd in classicistische stijl. Aan het huis zit een koepel vast. Deze manier van bouwen was afkomstig uit Italië en werd in de Republiek voor het eerst toegepast bij Huis ten Bosch. De 'koepelbouw' stond aan het begin van een nieuwe ontwikkeling nl. die van de los van het woonhuis staande theekoepels. De theekoepels zijn vooral langs de Vecht te bewonderen.

Het verhaal als zou Cornelis Tromp zijn huis in de vorm van een oorlogschip gebouwd hebben, werd door de spreker naar het rijk der fabelen verwezen.

Vanaf de 16^e eeuw was het de mode om de tuinen aan te leggen in de zogenaamde geometrische stijl. De mens beheerste de natuur en schiep er orde in. Een mooi voorbeeld zijn de tuinen bij Het Loo, die in de 17^e eeuw aangelegd zijn. Wanneer de familie niet aanwezig bleek, was het mogelijk om onder begeleiding door de tuinen te wandelen. De natuur was van iedereen zo was de achterliggende gedachte.

In de loop van de 18^e eeuw kwam er een andere visie op de natuur en de plaats van de mens in die natuur. Deze stroming, die in de 17^e eeuw in Engeland haar wortels had, was een reactie op de visie waaruit de geometrische stijl voortkwam. De mens was niet langer het middelpunt en de door hem aangebrachte ordening verdween. Deze nieuwe stijl noemde men de landschapsstijl. De heer Tromp liet hier mooie voorbeelden van zien. Het huis stond niet langer in

het centrum, maar apart van het park. De strakke lijnen, die de geometrische stijl kenmerkten, moesten plaats maken voor slingerweggetjes en grillige bossages.

In de loop van de 19^e eeuw ontstond er een revival van de geometrische stijl. Er werd dan ook naar een mix gezocht tussen de twee compleet verschillende stijlen. Om het huis placht men de tuin weer aan te leggen in geometrische stijl, terwijl het overige gedeelte van de tuin in landschapsstijl bleef.

De buitenplaatsen werden aanvankelijk niet vernoemd naar de stichter. Dat laatste kwam pas na verloop van tijd in zwang.

W.J.D.

De Monnikenberg met het klooster de Stad Gods

verslag ledenavond woensdag 25 april 1990

De avond begon met een boeiende dialezing van Kees van Aggelen over het ontstaan en de ontwikkelingen van het landgoed de Monnikenberg.

Het gebied moet al in 1085 door ruiling bij het Kapittel van St. Jan zijn gekomen, waarna het door monniken moet zijn ontveend. De naamgeving zou hiermee verband houden.

Later is het gebied in handen gekomen van de staat en hadden de erfgooiers er het grondgebruik van. Tot de 19^e eeuw was de grond als heidegrond in gebruik. Dit duurde tot 1837 toen de grond werd verkocht en de erfgooiers door toedoen van Albertus Perk schadeloos werden gesteld. Nieuwe eigenaar werd de Wed. Huydecooper-Maarsseveen van het Kasteel Groeneveld te Baarn.

De grond ging over in handen van W. van den Wall Bake in 1848. Hij en zijn familie lieten het Sterrebos aanleggen en bouwden de zogenaamde 'Koepel van Bake'. Het is mogelijk dat de boerderij ook uit deze tijd dateert maar er zijn ook aanwijzingen die duiden op bouw rond 1900 (architect Klinkenberg).

In opdracht van Laurens Adriaan van den Wall Bake, muntmeester evenals zijn vader Herman, wordt door architect Klinkenberg de villa en de houten 'koloniale villa' Heideveld gebouwd.

In 1910 wordt het landgoed verkocht aan Jhr. Henri Feith, koopman te Hilversum. Binnen 10 jaar wordt het doorverkocht aan J.H. Telders die tot 1943 eigenaar is.

In de oorlog werd de villa tijdelijk gebruikt voor opvang van gehandicapte Joodse kinderen (Rüdelshheimstichting) en in 1943 opgekocht door de 'lege' NV Gezichtslaan voor de kloosterorde. In feite was dit een ingewikkelde juridische constructie waarbij een tiental kapitaalkrachtige vrienden van Pater van Nunen het landgoed met de gebouwen opkochten voor de religieuzen, die zelf geen transacties als deze mochten verrichten.

J.E.L.

Na de pauze nam zuster J. B. van Straaten, die samen met zuster Van der Lee te gast waren, het woord. Op een uitermate boeiende wijze legde zij het gehoor uit wat een klooster precies is. De zusters van de Stad Gods behoren tot de orde van de Augustinessen d.w.z. zij leven volgens de regel, die de kerkvader Augustinus 1600 jaar geleden geschreven heeft.

Aan de wieg van de congregatie stond de Utrechtse pastoor Van Nunen. Omdat hij het werk in een Utrechtse volkswijk in de jaren '30 niet meer alleen aankon, stichtte hij in 1934 met 10 Augustinessen de congregatie. De congregatie gaf een tehuis aan daklozen, legde huisbezoeken af en hielp in de huishouding. Doordat de congregatie sterk groeide, zocht men naar een ander onderkomen, dat gesitueerd moest zijn tussen Hilversum en Amersfoort. In de oorlog werd de Monnikenberg aangekocht. Men kon het echter pas in 1946 betrekken, omdat na de fam. Telders Joodse kinderen, Duitsers, Brits-Indiërs en tenslotte het Militair Gezag erin gehuisvest waren.

Tot slot ging zuster Van Straaten nog in op de huidige activiteiten van de orde. Al met al een onderhoudend verhaal en een uitstekend opwarmertje voor de excursie van zaterdag 28 april.

W.D.

De Monnikenberg met het klooster De Stad Gods

verslag excursie op zaterdag 28 april 1990

Ruim 50 leden van AP verzamelden zich op de zonovergoten zaterdag 28 april op het landgoed De Monnikenberg voor een rondleiding.

Kees van Aggelen leidde ons rond over het terrein dat ons door de dialezing van enkele dagen daarvoor al enigszins vertrouwd overkwam. Bewondering voor de prachtige boerderij, de fraaie indeling van het landgoed, de afwisseling van bos en grasland, kennismaking met het Monnikenwater en een bezoek aan het kerkhofje waar de leden van de congregatie sinds enkele decennia worden begraven. Voor velen was het een eerste kennismaking met het terrein en met een stukje Hilversum dat de moeite van een bezoek en een wandeling zeer waard is.

Na de rondleiding van een uur werden we hartelijk verwelkomd door zuster Van Straaten en zuster Van der Lee. Na een kopje koffie splitste

het gezelschap zich omdat een rondleiding met zo'n grote groep te ingewikkeld werd. We werden rondgeleid door het klooster en de aangebouwde kerk en meegenomen voor een kijkje in het atelier van zuster Van der Lee, die met haar religieuze kunst een markt bereikt die haar in staat stelt zonder hulp van buitenaf te kunnen leven. Zij vormt daarbij een uitzondering op de regel, omdat het maatschappelijk hulpbetoon van de congregatie alleen maar kan plaatsvinden dankzij steun van de buitenwacht. Met talrijke voorbeelden werd duidelijk dat de congregatie een moderne bedelorde is, die dankzij het uitnemende werk wat gedaan wordt ook altijd weer geldschieters vindt voor het noodzakelijke levensonderhoud, de opvang van mensen in nood, het ruimte bieden aan armlastige organisaties voor het houden van seminars en congressen en het onderhoud van de gebouwen. De bouw van de kerk werd destijds bekostigd door grondverkoop aan het nabijgelegen Diaconessenhuis.

Het gezelschap op 28 april: de rondleiding over het terrein door Kees van Aggelen bij de boerderij. (Foto: Jan Lamme)

Behalve directe maatschappelijke dienstverlening wordt door de Zusters Augustinessen van Sint-Monica het maandblad *De Stad Gods* 'ter bevordering van geloofskennis en geloofsbeleving' uitgegeven. Niet minder dan 60.000 mensen in het hele land lezen dit blad. Van de helft van dit abonneebestand wordt door de zusters nog altijd zelf de (zeer bescheiden) contributie aan huis opgehaald.

De rondleiding door het klooster liep danig uit de hand. Het geplande uurtje werd uiteindelijk ruim twee uur. Maar de bezoekers leken zeer tevreden met hun bezoek aan dit prachtige oord en onder de indruk van het uitermatig nuttige werk dat hier min of meer in stilte wordt gedaan.

J.E.L.

Zuster J.B. van Straaten begeleidt mevrouw De Lange die ondanks haar bijna 100 jaar het bezoek aan het klooster meemaakte.
(foto: Jan Lamme).

WAT ANDEREN DOEN Uit de regionale historische bladen

De Hoekse en Kabeljauwse twisten hebben niet alleen tot grote verscheurdheid in het 15-eeuwse Utrecht en Holland geleid, maar ook tot twee met elkaar concurrerende bisschoppen. Hoe men zich in deze woelige tijd staande kon houden beschrijft *Van Zoys tot Soest* (jg. 10, no. 4, voorjaar '90) in een artikel over Jacob van Gaasbeek. Geduldig manoeuvreren en politieke behendigheid leverden deze Utrechter veel macht en een aanzienlijk grondbezit op. Het blad vervolgt verder de opsomming van hetgeen werd meegenomen bij 'het doorpasseeren der Pruisische Troupen op den 17 September 1787'.

Baerne, tijdschrift van de gelijknamige historische kring, schenkt in haar maart-nummer (jg. 14, no. 1, maart '90) aandacht aan Daniël Been, een Baarnse kunstschilder. Van 1941 tot zijn overlijden in 1967, woonde en werkte Been in Baarn, waar nog veel werk van hem blijkt te han-

gen. De historie van ons buurdorp is verweven met die van het Huis van Oranje. Een uitvoerig artikel gaat in op Prins Hendrik de Zeevaarder, de jongere broer van Koning Willem III. Deze prins en zijn gemalin Prinses Amalia, hertogin van Saksen-Weimar, hebben in de tweede helft van de vorige eeuw zeer veel aan de bloei en uitbreiding van Baarn bijgedragen.

Het *Contactblad van de Historische kring Weesp* (jg. 5, no. 2, maart '90) geeft een brief van P.C. Hooft aan Prins Frederik Hendrik, gedateerd 19 december 1633. Curieus is het onderwerp van het schrijven: een ruzie in een Weesper herberg. In het stadsarchief van Weesp bevinden zich onder andere portretfoto's uit de beginperiode van de fotografie. Van enkele geportretteerden heeft mevrouw Ida Kemperman naam, levensloop en adres kunnen achterhalen. Het gaat om de familie A.J. Cohen, mevrouw J.M.C. van der Meulen